

3 La vida a la fàbrica

OBJECTIUS

- ✚ Relacionar la vida de la fàbrica amb els arquitectes i artistes que hi estaven vinculats a partir del disseny dels arrambadors.
- ✚ Situar en el planol de Barcelona els edificis Patrimoni de la Humanitat on trobem producció de la fàbrica
- ✚ Identificar a partir dels llibres d'empresa (1924-1935) la correspondència de la fàbrica amb alguns clients de l'època
- ✚ Explicar de forma general la vida a la fàbrica dels treballadors i treballadores.
- ✚ Establir les diferències del món laboral de principis de segle XX amb el món laboral actual.

PROCEDIMENTS

- ✚ Observació de fotografies dels treballadors i treballadores de l'època.
- ✚ Procedència i ús de les fonts de caràcter escrit, fotogràfic i cartogràfic que podem trobar a l'arxiu AHME.

CONCEPTES

- ✚ La vida a la fàbrica. La vinculació dels arquitectes i els clients. Treballadors i treballadores

Com hem pogut comprovar pels catàlegs d'arrambadors que es conserven de la fàbrica , Pujol i Bausis, va comptar amb els millors clients de l'època que en ocasions eren els propis arquitectes. Així ho demostra els dissenys ceràmics que es realitzaren per obres de Gaudí (Parc i Palau Güell) com de Domènech i Montaner (Hospital de Sant Pau i Palau de la Música). També altres artistes com Lluís Bru, Adrià Gual, Antoni Gallissà, Joan B. Alòs realitzaren dissenys i encàrrecs a la fàbrica. A partir de 1909 l'empresa ja era el primer contribuent d'Esplugues i això ens demostra el gran ritme de producció que caracteritza aquesta època i que seguirà ben bé fins la dècada dels anys 1940-50.

La producció de la fàbrica no eren tan sols mosaics de gres o bé rajoles de distintes tipologies com ens ho demostren els catàlegs conservats, s'hi elaboraven també altres productes com florons, centres, coronaments per teulades, la majoria d'ocasions encarregades a mida pels propis arquitectes i contractistes d'obres. (1)

La fàbrica es coneixia amb el nom de "La Rajoleta" segurament tal i com es mostra en una carta de l'any 1884, Jaume Pujol i Bausis anomena "rajoletes" a les rajoles de mida 13x13 cm. i "taulells" a les rajoles de mida 20x20 cm. (2)

En les llibres de les "fornades" s'hi recull tots els detalls de la cocció de les peces i com estaven constantment provant i, gosaria dir, investigant noves receptes, formulacions i nous productes, tot per millorar la tècnica i cercar nous processos que portessin a un bon producte final d'acord amb la demanda realitzada.

Aquesta constatació la podem trobar primer en la utilització de terres diferents per l'engalbat que permetia resultats diferents (*terra de Jané, terra vermella de Sant Feliu, terra roja de Papiol, terra blanca de l'Hospitalet, terra blanca de Balaguer, terra roja de Martorell, etc.* (3)) i també en les moltes proves de color que es realitzaven en el disseny de la pròpia peça així com en els vernissos.

Constatem també per la correspondència conservada de la fàbrica (Volum Correspondència, núm. 741. Anys 1926/1944. AHME) tant a nivell nacional com de d'altres països (Anglaterra, Itàlia, França, Xile, ...) com es cercava nous proveïdors que els aportessin materials i noves informacions que els permetés millorar la producció.

Totes aquestes informacions ens parlen doncs d'una forta tradició ceràmica en el nostre país i Pujol i Bausis n'era un referent.

En els llibres hi trobem un bon testimoni de la quantitat de productes elaborats i tramesos per la seva venda al magatzem del carrer Tallers de Barcelona.

(1) Font: *"Esplugues i el Modernisme. Patrimoni i ciutat. Miscel·lània del Grup d'Estudis d'Esplugues"*.

Esplugues de Llob. 2000. Paràgrafs extrets de: L'empresa Pujol i Bausis, dels orígens a la fi de la producció modernista. Jordi Amigó i Barbeta. Pàgina 26.

(2) Font: *"Pujol i Bausis centre productor de ceràmica arquitectònica a Esplugues de Llob" Mª Pia Subias Pujadas. Ajuntament d'Esplugues de Llob. Pàgina 49.*

(3) Font: *"Pujol i Bausis. Tecnologia ceràmica" Josep Maria Serra i Mercader. Edició A. Ceramistes de Catalunya. Pàgina 2.*

“La Rajoleta” és present en els conjunts reconeguts com a Patrimoni de la Humanitat

Quan visiteu en alguna ocasió aquests edificis recordeu que alguns dels paraments ceràmics es van realitzar a la fàbrica Pujol i Bausis.

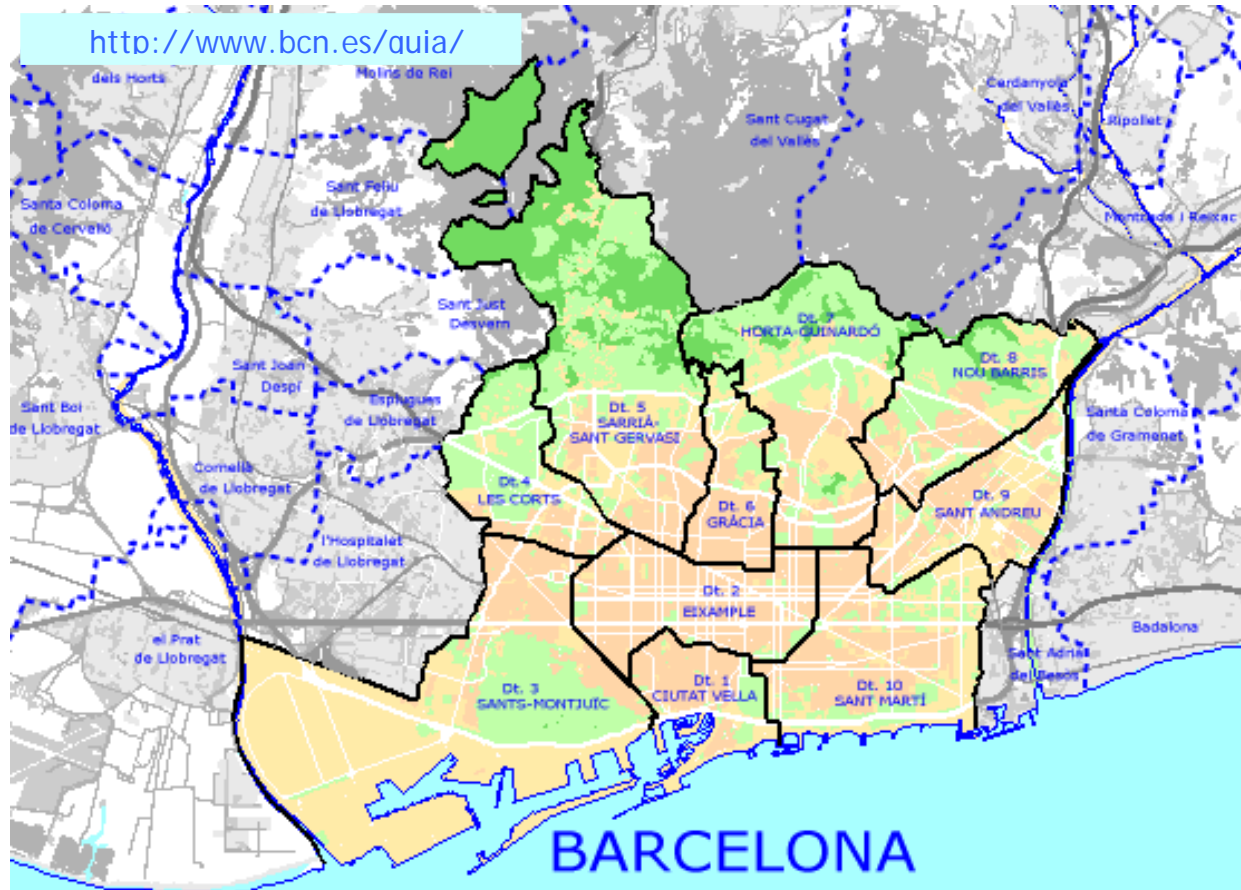
	<p>PARC GÜELL</p> <p>Ornamentació ceràmica del pavelló de l'administració del Parc Güell. Medallons en trencadís ceràmic de l'escala d'entrada. Antoni Gaudí 1900-1902</p>		<p>PALAU DE LA MÚSICA CATALANA</p> <p>Façana amb rajola vermella i decorada amb mosaics fets per Lluís Bru. Trobem els dissenys en el catàleg de la fàbrica.</p>
	<p>HOSPITAL DE LA SANTA CREU I SANT PAU</p> <p>Els treballs ceràmics realitzats a la Rajoleta per l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, tal i com està recollit en els propis llibres de la fàbrica, daten de l'any 1910 i els trobem en els plafons ceràmics de les dues portes laterals del pavelló de l'Administració. Les voltes d'accés a aquest pavelló també hi trobem treballs ornamentals cuits a Pujol i Bausis, així com en la façana principal. Domènech i Muntaner</p>		<p>PALAU GÜELL</p> <p>Trobem ceràmica que Gaudí va utilitzar en la segona planta del palau així com l'emprada per fer el trencadís de les xemeneies del terrat del palau.</p>

ACTIVITATS

a) Marca, en el planol de Barcelona, el barri al qual pertanyen els edificis anteriors. Pots traçar una línia des del quadre del nom i l'adreça amb el barri corresponent

HOSPITAL DE LA SANTA CREU I SANT PAU
c/Sant Antoni M. Claret / Cartagena

PARC GÜELL
c/ d'Olot s/n

PALAU GÜELL
c/ Nou de la Rambla, 3

PALAU DE LA MÚSICA CATALANA
c/ Sant Pere Mes Alt, 11

b) Observa les fotografies d'alguns clients importants de la fàbrica. Després per parelles o bé en grups busqueu informació a la biblioteca, internet, etc. d'aquests artistes del segle XX. Qui eren? A què es dedicaven? Per què són importants?

Lluís Bru

Lluís Domènech i Montaner

Antoni Gaudí

Antoni Maria Gallissà

Imatges extretes de: <http://www.gaudiallengaudi.com/>

c) Aquestes fotografies corresponen a treballadors i treballadores de la "Rajoleta". La primera és de l'any 1914 i les altres dues dels anys 1936 i 1939. Observem les fotografies i responem a les preguntes.

Quants homes, dones i nens hi veus?

Per què et sembla que hi són els nens?

Com és la roba que porten?

I els pentinats?

Es veuen contents o contentes? Per què t'ho sembla?

Per què et penses que van fer la fotografia?

Com estan posats ?

Fixa't en les expressions de la cara i qualifica les fotografies. Són fotografies tristes? Divertides?

Observa bé les tres fotografies i busca les diferències que hi veus entre la fotografia de l'any 1914, la de l'any 1936 i la de 1939.

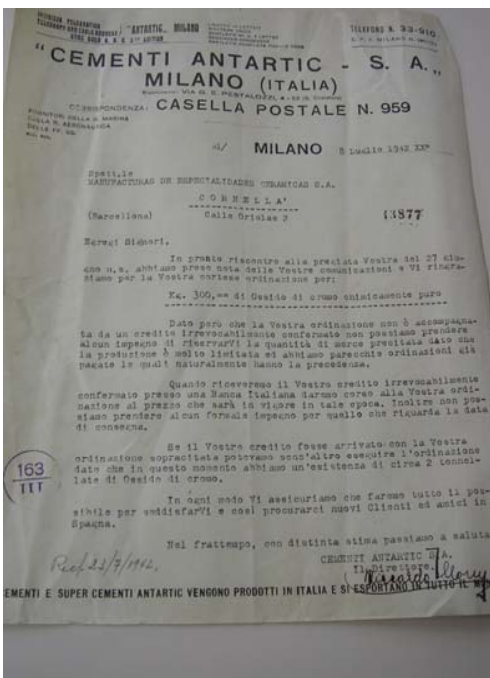
En aquesta fotografia hi veiem la Sra. Josepa Carbonell, la Sra. Antònia Gómez i la Sra Barrios. Correspon a l'any 1936 i treballaven a "La Rajoleta".

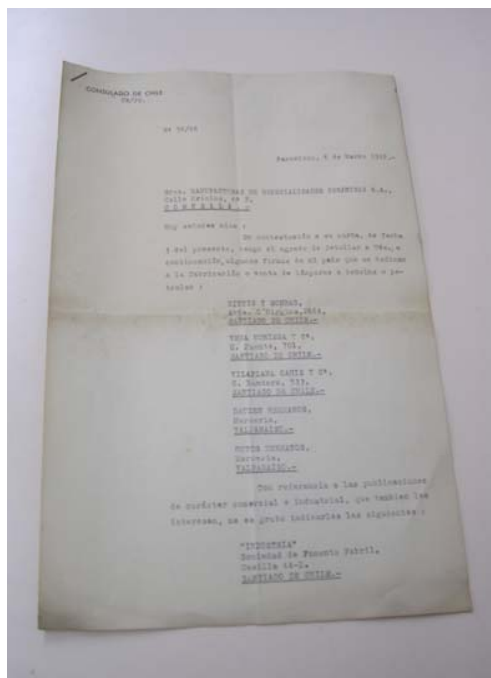
Per saber com era la vida dels treballadors i treballadores en aquella època pots demanar-ho als teus avis o àvies. Fes-los-hi una entrevista i pensa bé les preguntes que els hi faràs per saber la vida que van viure.

També pots demanar al professor o professora d'anar a veure els avis en algun casal de la teva localitat. Segur que trobareu moltes persones que van viure en aquella època i que us podran explicar moltes coses. Un altra possibilitat, si és el cas, és invitar-los a classe, després de preparar entre tots i totes les preguntes que els hi fareu.

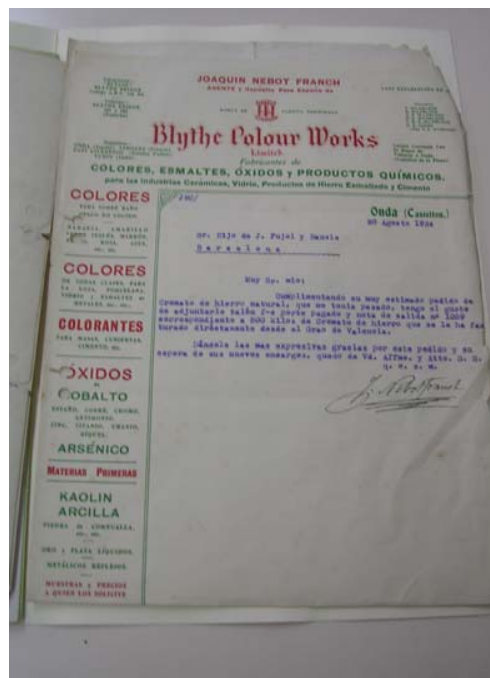
d) Buscant a l'Arxiu Històric Municipal d'Esplugues de Llobregat hem trobat cartes i factures molt interessants de clients i proveïdors de l'empresa Pujol i Bausis. Com podràs veure són de diversos indrets del món. Localitza aquests països i ciutats en el mapa. Abans però recorda buscar el significat de les paraules clients i proveïdors.

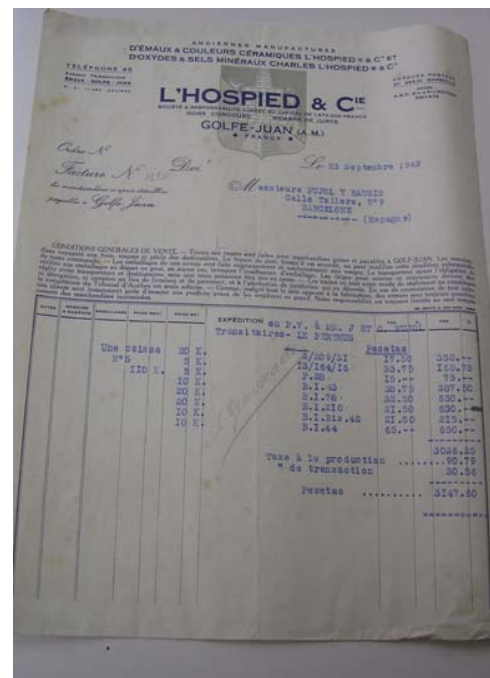
Cementi Antartic, S.A. Milano (Itàlia)
Resposta a una comanda de 300 k. d'òxid de crom químicament pur realitzada per Pujol i Bausis a l'empresa italiana. 8 de juliol de 1942

Consulat de Xile. 6 de març de 1942
Resposta del consulat indicant empreses que es dediquen a la fabricació o venda de làmpares d'oli o de petroli. També fa referència a publicacions de caràcter comercial que s'editen a Santiago de Xile.

Blythe Colour Works. Joaquim Nebot Franch. Agent i dipòsit per Espanya. Onda (Castelló) . 20 d'agost de 1934
Resposta a una comanda de 500 k. de cromat de ferro natural.

L'Hospied & Cie. Marsella (França)
23 de setembre de 1942.
Factura n. 1632 d'aquesta empresa per la compra de colors ceràmics, òxids i sals minerals per part de Pujol i Bausis.

e) Localitza i assenyala aquests països i ciutats en els mapes

Mapes de: http://www.globalgeografia.com/album/album_europa.htm

f) Aquestes fotografies corresponen a l'estat de la fabrica abans de l'any 1993 en què foren enderrocades algunes naus de la mateixa. Com expliques aquestes imatges. Què creus que va passar?
Per comprovar realment el que va passar pots visitar amb la teva classe el Centre d'arqueologia industrial Pujol i Bausis d'Esplugues i segur que t'ho explicaran amb tot detall.

